

viac inklinovala k slovenskej literatúre – v tejto oblasti zostavila a vydala celý rad čítaniek – a k prekladaniu. V tom období uprednostňovala spoluprácu s básnikmi, pretože bola presvedčená, že filológ nie je schopný adekvátne vystihnúť literárno-estetické hodnoty antickej pôvodiny. Výsledkom spolupráce s Vojtechom Mihálikom bol preklad Ovidiových *Liekov proti láske*, o ktorého úspechu výrečne svedčia ich tri vydania (1964, 1969, 1974), na slovenské pomery skutočná rarita. Zároveň pracovala so svojim manželom a básnikom Pavlom Bunčákom na Vergiliovej *Eneide*. Preklad tohto rímskeho národného eposu vyšiel v bratislavskom Tatrane roku 1969 a strelol sa s kritickými výhradami prof. M. Okála, ktorý jej prízvučnému napodobeniu hexametra vytkol najmä rytmickú svojvôľu, nedodržiavanie počtu stôp a ignorovanie náležitých vnútroveršových prerývkov.

Na istý čas potom V. Bunčáková uprednostnila latinskú prózu; preklad Sallustiových monografií *Catilina a Jugurthovo sprisahanie* (Bratislava, Tatran 1973 a 1987) bol kladne prijatý a to isté platí o pretlmočení diela stredovekého filozofa Jána Duns Scota *Otázky nad Porfýriovou knihou o univerzáliach* v 3. zväzku *Antológie z diel filozofov, Patrística a scholastika* (Bratislava, Pravda 1975, s. 165-195). Atmosféra doby sa v preklade Duns Scota odrazila v tom, že prekladateľka ostala v anonymite; v tom istom zväzku boli totiž aj preklady prof. Júliusa Špaňára, ktorého ako vylúčeného z komunistckej strany stihol trest zákazu publikovať. Aby avizovaný zväzok vôbec mohol uzrieť svetlo sveta, museli sa vynechať mená prekladateľov. Posledným prekladateľským vystúpením V. Bunčákovej sa stala Sofoklova *Elektra* (Bratislava, Tatran 1979).

Pôsobenie V. Bunčákovej na poste predsedníčky SJKF v rokoch 1979-1982 bolo nepriaznivo poznačené jednak atmosférou politickej normalizácie s vyhrotenou ideologizáciou, jednak jej komplikovanými vzťahmi ku Katedre klasickej a semitskej filológie FiF UK, pričom však toto pracovisko nieslo hlavné bremeno organizačnej práce. Aj preto sa jej nedarilo vnášať potrebnú pozitívnu atmosféru do podujatí Jednoty. Pre úplnosť treba uviesť, že na tejto pôde predniesla prednášky o problematike latinskej lekárskej terminológie (1978) a o fenoméne angažovanosti v rímskej poézii, najmä u Horatia (1981).

Zdravotný stav v posledných rokoch, najmä zhoršený zrak jej znemožňoval pravidelne sa zúčastňovať na akciách SJKF. Jej kontakty s Jednotou sa stali natoľko zriedkavými, že aj správa o jej úmrtí prišla s veľkým oneskorením, a tak za Slovenskú jednotu klasických filológov sa s ňou oficiálne nemohol nikto rozlúčiť. Robíme to dodatočne aspoň na tomto mieste s presvedčením, že to, čím prispela do pokladnice slovenskej kultúry, je naozaj *multa pars*, ktorá *vitavit Libitinam*. Za to jej patrí naša vďaka a úcta.

Daniel Škoviera (Bratislava)

GIAN BIAGIO CONTE, *Dějiny římské literatury*. Z italského originálu přeložil kolektiv autorů pod vedením DAGMAR BARTONKOVÉ. Praha, KLP – Koniasch Latin Press 2003, 790 s.

Nakladatelství KLP vydalo v roce 2003 *Dějiny římské literatury*, jejichž autorem je přední znalec antických literatur, profesor v Pise, Gian Biagio Conte. Na rozdíl od *Dějin řecké literatury* Luciana Canfory,¹ které vydalo stejné nakladatelství v roce 2001, můžeme v tomto případě konstatovat, že Conteho *Dějiny* mohou skutečně skvěle plnit roli moderní vysokoškolské učebnice a že konečně zaplní mezeru, která u nás existuje již přes půl století – posledním dílem, které ovšem mělo sloužit jako středoškolská učebnice, byly *Stručné dějiny* Ferdinanda Stiebitze, které poprvé vyšly již v roce 1938. Conte svou knihu koncipoval skutečně jako učebnice a této koncepci musel zcela podřídit svou práci. Sám v úvodu říká, že ten, „kdo na sebe bere úkol napsat podobnou práci, nemůže učinit velké objevy a ani se za to nemůže předem omlouvat. Lze pouze naznačit menší opravy a úpravy a uplatnit taková drobná zlepšení, která již užíváním v praxi získala definitivní podobu a byla obecně přijata“ (s. 18).

Autor rozdělil svou knihu do těchto hlavních oddílů: *Raná a střední republika, Pozdní republika, Období Augustovo, Rané císařství a Pozdní císařství*. Po něm následuje *Výběr překladů římských autorů do češtiny, příp. slovenštiny*, kterým práci doplnili prekladatelé a který pro snazší hledání rozdělili do dvou částí: první obsahuje překlady jednotlivých autorů a děl a druhá antologie a souborné překlady. V závěru knihy najdeme ještě *Reperitorium řeckých autorů a děl se vztahem k římské literatuře*, dva glosáře – *Stručný glosář (politika – společnost – ideologie)* a *Stručný glosář termínů rétorických, metrických a literárněkritických* – a jmenný rejstřík.

Práce vzbuzuje respekt svou komplexností. Obsahuje hesla ve formě medailonku týkající se biografie a děl významnějších autorů, rozborů uměleckých děl, někdy i jejich obsah, to vše na pozadí zkoumání literárních druhů, které zde nestojí v protikladu k již zmíněné medailonkovité struktuře dějin literatury. U každého významnějšího díla pak autor sleduje jeho další osudy, literární úspěch a ohlasy, někdy dochází až k době nejnovější (např. v souvislosti s Propertiem se zmiňuje o americkém básníkovi Ezrovi Poundovi, s. 317). Stejně jako Canfora uvádí dějinné okolnosti děl (např. *Literatura a kultura v období výbojů* na s. 76 či *Terentius – historická situace* na s. 98-99). Podle potřeby se zabývá i reáliemi (např. popis rituálů Saliů a Arvalů v partii věnované sakrální poezii na s. 34 nebo pasáž o cechu spisovatelů a herců a o organizaci představení na s. 42). Literární žánr tak, jak se vyvinul v Římě, srovnává s jeho obdobou řeckou (např. s. 44 řecká a římská komedie), u divadla uvádí římskou terminologii divadelních žánrů, ně-

¹ Viz recenze v časopise Auriga 44, 2002, s. 110-111.

kdy probírá i jednotlivé části děl (např. *Prology Terentiových komedií*, s. 102-104) a po probrané látce následuje shrnutí (např. *Závěrečná shrnutí k tématu palliaty*, s. 106-111). Velké autory zpracovává vskutku komplexně. Tak např. u Plauta nacházíme nejdříve medailon o životě a díle, dále obsahy jeho her zpracované rovněž formou medailonku, poté Conte probírá typy zápletek a postav, charakterizuje takzvané „komické lyrično“, pojednává o výstavbě děje her, recepci Plautových her a ohlasech jeho komedií (s. 57-70). Samozřejmě uvádí také hodnocení autorů či děl antickými autory (např. Tacitův portrét Petronia, s. 406).

Zajímavý je rovněž úvodní a závěrečný oddíl. V oddíle nazvaném *Počátky římské literatury* se autor zabývá nejprve různými formami komunikace v předliterárním období, které měly sice praktické cíle, ale které svým způsobem přispěly k formování literární latiny (zákony a smlouvy, *Fasti* a *Annales*, *Commentarii* a *Carmina*). Právě stylistická tradice *carmin* je podle autora nejdůležitějším spojovacím článkem mezi obdobím římských počátků a dějinami římské literatury (s. 34).

Velkou pozornost věnuje Conte také kultuře křesťanské. V oddíle *Vrchol křesťanské kultury* říká (dodává ovšem, že tento názor byl vysloven již dříve), že epocha antiky přinesla dva rozhodující momenty pro vymezení člověka a pro jeho společenské a kulturní charakteristiky, a to 4. a 5. stol. př. n. l. v Řecku a 4. a 5. stol. n. l. v křesťanském světě.

Conteho práce zachází dále než cambridgeské dějiny literatury (*The Cambridge History of Classical Literature 2, Latin Literature*, Cambridge University Press 1982), které končí u Apuleia, i než *Dějiny Albrechtovy*, které končí u Boëthia (Michael von Albrecht, *Geschichte der römischen Literatur*, Bern, Francke Verlag 1992). U Conteho je jako poslední představen Beda Venerabilis v části nazvané *Úsvit středověku* a po něm následuje kapitola *Cesta k národním literaturám: vyzářování vlivu, nikoli zánik*. Název této kapitoly jakoby charakterizoval ducha, jímž je tato učebnice římské literatury nesena – po celá další staletí až k přítomnosti má římská literatura veliký vliv na formování národních literatur, jakoby tedy opravdu nezanikla docela.

Překladatelský tým pod vedením D. Bartoňkové odvedl stejně jako v případě dějin Canforových velký kus náročné práce, která má bezesporu důležitý dopad – zpřístupnili tak obsáhlou příručku, která bude neocenitelnou pomůckou pro studenty i pedagogy, ale také zdrojem cenných informací pro další zájemce o římskou literaturu.

Nemenší uznání si zaslouží vydavatel díla, protože pečlivě připravil technicky velmi náročnou publikaci a vybavil ji navíc velkým množstvím užitečných příloh.

Štěpánka Brožová (Praha)

BARBARA HARTLEB-KROPIDŁO, *Rzyska poezja sceniczna: Cecyliusz Stacjusz, Fragmenty zaginionych sztuk* [Acta Universitatis Wratislaviensis N° 2567]. Wrocław, WUW 2003, 199 s.

Výzkum římského dramatu má v polské klasické filologii již poměrně dlouhou tradici. Za všechny snad stačí připomenout dodnes citované práce G. Przychockého, M. Brožka, L. Winniczukové, W. Strzeleckého, nedávne práce J. Stankiewiczové, J. Styky, E. Weselowské a dlouholetý výzkum L. Rychlewské, završený spoluautorstvím na 5. dílu polských dějin římské literatury (*Literatura archaiczna*, 1996). K řadě těchto badatelů se nyní svou monografií připojila také B. Hartleb-Kropidło.

Autorka si vytkla nesnadný úkol – podat obraz života a tvorby Caecilia Statia, přiblížit jeho umělecké snahy a upřesnit jeho místo ve vývoji římské komedie. Obtížnost úkolu je dána neodstranitelnými překážkami: jen přibližně jsou stanovena životní data (asi 230-220 až asi 168), nejasné jsou četné, různě tradované okolnosti jeho života; víme, že Caecilius byl autorem nejméně 40-42 komedií, o jejichž titulech nepanuje úplná shoda, ale hlavně – zbylo nám ani ne 300 veršů, nejednotně dělených na 177-190 zlomků.

Jak tyto problémy řeší B. Hartleb-Kropidło? Po stručném úvodu zařadila kapitoly o palliatě a jejích římských autorech od Livia Andronika po Attu (*Fabula palliata*, 11-12; *Twórcy palliary*, 13-18), dále pak ve dvou kapitolách sleduje pečlivě sebraná svědectví o životě a díle Caecilia Statia a podává přehled jeho tvorby (19-31). Nelze očekávat, že by bylo možné přinést nějaké zásadně nové poznatky, ale čtenář je o problematice dobře informován a seznámen se stavem bádání. Na konci monografie je připojen *Index verborum* (174-190), *Index metricus* (190n.), přehledně uspořádaný výběr bibliografie (192-7) a anglické resumé (198n.).

Jádrum práce je analýza všech dochovaných fragmentů (*Analiza fragmentów komedii Cecyliusza Stacjusza*, 32-136), včetně rozboru fragmentů *incertae sedis* (137-160). Doplněn je polský překlad, většinou z pera autorky, občas i překlady starší (M. Brožka, J. Łanowského a L. Rychlewské). Autorka se snaží vytěžit z rozboru zlomků maximum, přihlíží k zaměření autorů, kteří zlomky citují, k rukopisné tradici i k textověkritickým zásahům. Vlastní uspořádání, opírající se patrně o novější italské vydání (T. Guardi, 1974 – není to ale výslovně uvedeno), porovnává s vydáním Ribbeckovým (1898³) i Warmingtonovým (ROL 1961³). Postrádala jsem nějaké souhrnné zdůvodnění pro rozhodnutí o titulech komedií, o zařazení některých zlomků či několika sporných, jednotlivě dochovaných výrazů, resp. o příklonu k některé edici. Interpretace samotné jsou podrobné a přesvědčivé, postihují vztah k řeckým předlohám, jsou popsány básnické prostředky, lexikální a morfológické zvláštnosti i Caeciliova originální práce s jazykem, tématem i kompozicí. Velmi detailně jsou např. interpretovány zajímavé zlomky komedie *Synephebi* (125-130), i když právě zde bylo možné, jak se domnívám,

vytěžit více. Frg. III obsahuje patetickou apostrofu s chiasmem a enumerativním asyndetem, zesíleným ještě homoioteleutem ([...] *oro ploro atque imploro*), navíc je to část recitativu – máme zde tedy doklad parodického využití vysokého stylu, ať už tragédie, nebo obřadního archaického textu, které sblíží Caecilia s Plautem, ale i s Pacuviem, jak upozorňuje mj. M. von Albrecht (*Geschichte d. röm. Lit.*, 1992, I, 172). Autorka pouze popisně uvádí, že je to formule „*prekacyjna charakterystyczna dla tekstów epoki archaicznej*“ (129). Překlad je spolehlivý a – pokud mohu posoudit – živý a stylově adekvátní.

Obecnější závěry jsou shrnuty ve třech stručných kapitolkách (*Język komedii*, 161-168; *Postacie w sztukach Cecyliusza Stacjusza*, 169-171; *Zakończenie*, 172n.). Cenné jsou zejména poznatky o Caeciliově jazyce. Autorka uvádí archaismy, poetismy, grécismy, výrazy typu *hapax* (včetně sémantických), řadu výrazů poprvé doložených, množství abstrakt aj.; velmi zajímavá jsou adverbia. Caecilia hodnotí (172n.) jako komediografa, který si dobře osvojil plautovský způsob psaní, obohatil své komedie o hudební a mimické prvky, autora, pro něhož byl středem zájmu člověk, jeho problémy, chyby i přednosti a u kterého se setkáváme s podobným sklonem k filozofické reflexi, jako v komediích Menandrových. Díky době jeho života i tvorby mu „*připadla role mostu mezi Plautem a Terentiem*“ (173).

Lze konstatovat, že monografie bude spolehlivým a jistě vítaným průvodcem po Caeciliově díle pro všechny odborné uživatele, zvláště pak polské, kterým se tu dostává do rukou nejen širší výklad, ale poprvé i překlad všech fragmentů.

Eva Kuřáková (Praha)

MICHAEL GRANT, *Zrození Řecka*. Z angl. originálu *The Rise of the Greeks* přel. GERIK CISAŘ. Praha, BBart 2002, 380 s.

Další do češtiny přeložená kniha Michala Granta se zabývá řeckými dějinami v období mezi lety 1000 až 495 př. Kr., v němž se charakteristickým rysem vývoje Řecka stalo vytváření stovek městských států. Autor se věnuje zhruba padesáti z nich, v poznámkách dalším deseti až dvaceti, a snaží se zachytit jak obecné rysy jejich politického, hospodářského, sociálního i kulturního vývoje, tak specifika navzájem je odlišující.

K prezentaci dějin raného Řecka bylo zvoleno hledisko geografické, neboť *poleis* jsou seskupeny do celků nazvaných *Athény*, *Peloponés*, *Centrální a severní Řecko*, *Východní a centrální Egejská oblast*, *Jih a východ*, *Západ*, *Sever*. Ve velmi metodologicky zdařilém úvodu se zdůrazňuje, že „[...] členění materiálu podle geografických hledisek je výhodné, neboť rané řecké státy často sledovaly vlastní charakteristickou linii politického i kultur-

ního vývoje“ (s. 13). Přece jen určitou roztržitost podání se publikace snaží překonat zařazením kapitoly *Raní Řekové* (s. 15-44), kde se dozvídáme o základních etapách a procesech formování *polis*, a kapitoly *Vyústění*, která velmi zkratkovitě, značně schematicky a poněkud bez zřetele k podstatným událostem shrnuje na pouhých čtyřech stranách textu další dějiny Řecka od r. 495 př. Kr. do Konstantina I. Velikého (s. 266-270).

Poněkud více než ostatním státům se M. Grant věnuje Athénám (s. 45-78). „*Zaprvé i v tomto raném období – podobně jako v následujícím – velkou část informací čerpáme z Athén či skrze ně. Za druhé pak nutno připustit, že už i v této době dosahovali Athéňané v nejrůznějších oborech lidské činnosti pozoruhodných úspěchů*“ (s. 13). Athény však byly v tomto období jen jedním z řady významných center, a proto je nutné věnovat pozornost i jiným státům. A v tomto konstatování spočívá dle mého soudu největší význam knihy pro českého čtenáře, protože ten zatím stále neměl v české a do češtiny přeložené literatuře možnost seznámit se v uceleném podání a hlouběji i s dějinami jiných řeckých *poleis*, než byly Athény a Sparta. Uvedená poznámka se týká nejen historie archaického Řecka (právě tato doba geograficky širší záběr nabízí), ale i pozdějších dějinných epoch.

Dějiny Athén jsou představeny jako poměrně typický pozvolný vývoj demokracie od Solónovy doby až po Kleisthenovy reformy, které jsou hodnoceny jako nejslavnější ústavní reformy v celé řecké historii (s. 70). V kapitole věnované Athénám zaujme poněkud odlišná datace některých událostí ve srovnání s daty většinou prezentovanými českému čtenáři. Např. Kylónův převrat je datován do roku 632 (nebo možná po r. 621 – s. 51), Solónův archontát do roku 594/593 nebo 592/591 (s. 54), Kleisthenovy reformy asi do let 506-500 (s. 70).

Dějiny Sparty jsou značně zredukovány ve prospěch ostatních států na Peloponésu. Nejvíce prostoru se věnuje spartské kultuře, zatímco stranou zájmu zůstala tradiční témata Lykúrgova zřízení a osobnosti tohoto reformátora, problematika heilótů, význam Peloponéského spolku. Sparta je považována za první typickou *polis* klasického typu na řecké půdě (s. 95), což je v rozporu s názory, které naopak odmítají Spartu klasifikovat jako řecký městský stát, neboť se v ní nevytvořilo město, ale vznikla sloučením jednotlivých vesnických sídlišť.

Autorův pohled na spartské státní zřízení je obzvláště vyjádřen v tvrzení: „*Jistě: nebyli si všichni rovni pozemkovým vlastnictvím nebo společenským významem, ale zato mezi nimi víc než v kterémkoli jiném řeckém státě panovala skutečná rovnost před zákonem. Všichni občané měli stejná práva (i povinnosti), jež přesahovali autoritu kteréhokoli jedince či skupiny obyvatel. V tomto smyslu lze spartské státní zřízení pokládat za nejdokonalejší demokracii, jaká kdy až do té doby existovala v řeckém světě či kdekolii jinde – pokud ovšem máme na mysli plnoprávné občany*“ (s. 97).

Ve *Zrození Řecka* se M. Grant několikrát podrobněji zaměřuje (vzhledem ke své specializaci: má doktorát literatury z Cambridge, čestný doktorát li-

teratury z Dublinu) na problematiku řecké abecedy a nejstarších písemných záznamů, vznik řecké literatury a jejích jednotlivých žánrů a na homérskou otázku. V otázce autorství *Iliady* a *Odysseie* se přiklání k Homérovi, i když příliš mnoho důkazů pro své tvrzení neuvádí: „Výsledky jazykového rozboru obou děl se však spíše přiklánějí k hypotéze, že je psal jeden a týž člověk, ovšem v rozličných dekádách svého života“ (s. 141). Odlišnosti prostředí a přírodních podmínek obou děl vysvětluje rozdílnou dobou jejich vzniku: „Homér mohl *Iliadu* napsat jako mladík a *Odysseiu* mnohem později“ (s. 141). Dalším často rozváděným tématem jsou náboženské představy a kultury a různé filozofické směry raného období řeckých dějin (autor se zcela záměrně vyhýbá užívání termínů archaický, neboť podle něho označuje „[...] *cosi primitivního či zastaralého*“ – s. 11). Největší přínos řeckého ducha spatřuje právě ve filozofii a gramotnosti (s. 162).

V práci se výrazně projevuje představa o propojení a ovlivňování řeckého a okolních světů. Grant zdůrazňuje zejména dominující vliv Východu jako rozhodující faktor „pokroku“ řecké společnosti v průběhu 8.-6. století př. Kr., bez něhož si nemůžeme představit její hluboké vnitřní proměny. Domnívám se však, že působení Východu je v publikaci trochu přeceněno, neboť bez vytvoření jistých vnitřních předpokladů pro jeho absorbování by se v tak krátké době převratné novinky nemohly ujmut.

V závěru knihy je umístěn specifický oddíl *Dodatky – Vztahy s ostatními národy* (s. 271-305). Ilustruje trojí možný charakter vzájemných kontaktů, ovlivňování dějin Řecka zeměmi Blízkého a Středního východu, vzájemné působení Thráků a Skythů a zprostředkující roli Řeků ve vztahu k jiným, např. etruským městským státům. V jeho třetí části upoutá teze o autochtonním původu Etrusků, ale i zde bych uvítala soustředění většího množství dokladů než pouze konstatování, že „*archeologické nálezy totiž jasně dokládají jejich prehistorii, která se datuje z časů daleko starších, než na italskou pevninu dorazili první Řekové. K tomu docházelo v podstatněji míře od osmého století před Kristem [...]*“ (s. 295).

Podobně jako v jiných dílech, i v hodnocené publikaci se Grant soustřeďuje na velké osobnosti. Avšak na rozdíl např. od publikace *Klasické Řecko*, kde bylo osobnostní pojetí značně zveličeno na úkor kompaktnosti textu a četné informace se vázaly spíše k nepodstatným osobnostním charakteristikám, působí vyprávění o životních peripetiích a činnosti politiků, literátů, filozofů či umělců archaické doby jako vítané zalidnění událostí a zpestření textu. Vždyť ostatně Řekové spojovali s působením významných státníků a mudrců počátky svých obcí.

Vznik *polis* jako typické formy státu ve starověkém Řecku vede M. Granta k zamyšlení nad případným formováním této podoby politického bytí řeckého občana již v předcházející době mykénské či v okolních zemích. Ukazuje na blízkovýchodní města v Sýrii a Palestině, ale opomíjí např. sumerské městské státy. Dále konstatuje, že „*osídlení v těsném okolí mykénských měst (je ovšem sporné, zda vzpomínky na ně či jejich přežívající pozů-*

statky mohly nějak ovlivnit urbanizační vývoj) možná postrádalo municipální instituce, jež by nás opravňovaly k užití tohoto názvu“ (s. 19). Přes možné pochybnosti o existenci *poleis* v mykénském Řecku se mi osobně mykénské paláce a poblíž nich se rozkládající města a rozlehlé venkovské zázemí jeví jako určitý předpoklad pro jejich označení za městské státy.

Politicky i hospodářsky soběstačné *poleis* nebyly schopny spolu příliš spolupracovat, a tak se paradoxně v Grantově pojetí společné a typické znaky řeckého etnika – vzájemný boj a soutěživost – staly tím, co je rozdělovalo, jak dokazují četné lokální války i panhelénské náboženské svátky a sportovní a múzické hry. „*Řecký svět charakterizuje stasis, napětí mezi oprávněnými rozdíly v názorech a otevřeným násilím, jež propuká až příliš často [...]. Městský stát byl skvělou myšlenkou, plnou skvostných ideálů, ale k zániku ho odsoudila vražedná kombinace stasis uvnitř s trvalým nepřátelstvím s okolními řeckými sousedy*“ (s. 36). Vznik nejprve náboženských a také politických spolků už v době archaické i samotná existence zmíněných celoreckých svátků mě však spíše přesvědčuje o postupném oslabování těchto konfliktů.

Vnitřní uspořádání a sociální struktura jednotlivých *poleis* se podle Granta vyznačují velmi pestrá škálou různých politických a sociálních skupin. Heilóty ve Spartě a jim podobné kategorie závislého, většinou nedórského obyvatelstva okolních států (*gymnasioi* v Argu, nedórstí obyvatelé Korintu a Megary, *korynéforoi* v Sikyonu, *penestai* v Thessalii, *klérótai* na Krétě, *kyllyríoi* v Syrákúsách) považuje nikoliv za otroky, nýbrž za nevolníky. Jejich konkrétní postavení a odlišnost od otroků však detailněji nezkoumá (s. 41, 81, 85, 104, 107, 128, 189, 226).

Na závěr práce jsou zařazeny poměrně obsáhlé poznámky, chronologická tabulka a rejstřík. Tabulka občas zahrnuje méně významné události (např. ke kapitole *Jih a východ*, s. 309-310) a datace odporující chronologii uváděné v hlavním textu. Např. v podkapitole o Larise a Thessalanech se omylem objevuje nesprávné datum příchodu nového obyvatelstva do Řecka, tj. prvních řecky hovořících obyvatel Balkánu – doba okolo roku 2500 (s. 127). Na jiných stranách knihy se ale vnímavý čtenář setká se správným datem okolo roku 2000-1900 př. Kr. (s. 15 či chronologická tabulka na s. 312). V textu na záložce se nejprve dočteme, že „*Michael Grant zkoumá pozoruhodnou epochu mezi rokem 1000 a 495 př. Kr. [...]*“, ale další odstavce působí spíše jako upoutávka na publikaci o římských dějinách doby císařské.

Celkově lze konstatovat, že práce M. Granta *Zrození Řecka* líčí velmi plasticky a poutavě zajímavé a spletité osudy četných řeckých *poleis* a upozorňuje na jejich specifika a přínos k rozvoji řeckého ducha. Přináší nejenom faktografii, ale také četná podnětná zamyšlení nad důležitými otázkami vývoje antického Řecka v archaické době jeho dějin. Plynulost četby je však někde přerušována méně přesným překladem původního anglického textu. Na potřebu komunikovat s odborným recenzentem upozorňovali překladatele již předešlí recenzenti českých vydání Grantových publikací (viz

např. J. Burian, Auriga 41, 1999, s. 145-147; 46, 2004, s. 123-125; J. Souček, Auriga 42, 2000, s. 133-136).

Odhlédneme-li od termínů, kde se překladatel držel Grantova „slovníku“ (např. *diktatura* v souvislosti s ranou tyranidou, *proletariát*, *aristokratická a oligarchická chunta*), je třeba vymezit několik základních skupin nepřesností a uvést názorné příklady, neboť není možno v rámci daného rozsahu recenze upozornit na všechny nedostatky. Při jejich posuzování jsem se řídila informací, že se jedná o překlad anglického vydání publikace z roku 1987.

První okruh nedostatků tvoří nesprávný překlad celých vět. Jako příklad může posloužit následující anglický text na s. 299 a jeho český překlad na s. 282 či anglický text na s. 315 a český překlad na s. 299:

„*Cambyses and his successors became Egyptian pharaohs, ruling more beneficently than Herodotus supposed (Darius I /522-486/ visited the country and promoted its religion).*“ – „*Kambyses a jeho následovníci se stali egyptskými faraony a jejich panování bylo mnohem benevolentnější, než Herodotos předpokládal (Dareios I. /522-486/ zemi navštívil a jeho vládu podpořil).*“

„*Hostile relations with Veii later threw his successors into the arms of Rome (see below), whose friendship helped them to establish powerful spheres of influence in Latium and Campania.*“ – „*Nepřítelství Veji ho však posléze vrhlo do náručí Římanů (viz níže), s nimiž se pak stali vlivnou silou v Latii a Kampánii.*“

Nepřesně byly přeloženy četné výrazy z oblasti náboženství, z nejmarkantnějších upozorňuji na *earth mother* (*zemská matka* místo *Matka-Země*, s. 82, 234) a *mother-goddes* (*mateřská bohyně* místo *bohyně Matka*, s. 234, 271). Překladatel také nesprávně pochopil a vysvětlil některé řecké pojmy (např. na s. 189 byl termín *gymnasion* přeložen jako *sportoviště*). V poznámkovém aparátu se uvádí v několika případech neadekvátní název literárních děl, např. u Ciceronova spisu (v angličtině *An Old Age*, s. 349, v češtině *O starých časech*, s. 338, místo *O stáří*). U pojmenování jednotlivých řeckých kmenů a obyvatel měst bych navrhovala překládat *Samští*, nikoliv *Samosané* (s. 149), *Chijští*, nikoliv *Chiosané* atd. (s. 149). Na s. 354 českého překladu najdeme spojení *byzantský učenec*, ačkoliv z kontextu vyplývá, že se jedná o byzantského učenca. Na s. 263 je zase naopak nevhodně použit název Byzantinci pro obyvatele řecké osady Byzantion.

Nakladatelství bych pak doporučila důkladnější kontrolu textu, neboť se v něm vyskytují zkomolené pojmy (např. s. 35 *isomnie* místo *isonomie*, s. 71 *demarchonti* místo *demarchové*), chyby ve jménech (např. *Chilon* místo *Cheilon* – s. 102, *Alitattes* místo *Allyatés* – s. 126) a termínech (např. *ariballos* – s. 7, *kripteia* – s. 101) a nedostatky v interpunkci, zejména u vedlejších vět.

Ivana Koucká (Olomouc)

ULRICH SINN, *Olympia. Kult, sport a slavnost v antice*. Z německého originálu přeložil VLASTIMIL DRBAL. Praha, Epocha 2003, 120 s.

Předem budiž řečeno, že ve středu zájmu útlé knížky německého klasického archeologa a historika U. Sinna nestojí – jak bychom v práci o Olympii očekávali – tamní atletické a hippické závody. O těch se přirozeně také poučíme, avšak těžiště výkladu spočívá jinde: autor se opírá především o své zasvěcené znalosti lokality, kde je od roku 1985 vedoucím archeologického výzkumu, a doplňuje je důkladným studiem zpráv, které nám zanechali antičtí autoři. Výsledkem je poučený přehled vývoje svatyně od prvních stop kultu v pozdně mykénské době až po konec 6. století po Kr., přičemž v centru pozornosti spočívá rozvoj Olympie v archaickém a klasickém období.

V nerozsáhlých kapitolkách se autor zabývá mj. původem svatyně, v níž byla zprvu zřejmě uctívána ženská božstva spojená s plodností země a zvířat, uctíváním Dia jako věštného boha, jenž zde radil ve válečných záležitostech (tomu odpovídá velké množství nalezených zbraní a zbroje, jež tu byly uloženy jako votivní dary), rostoucím významem Olympie v řeckém světě (zvláště ve Velkém Řecku), rozvojem sportovních soutěží a v neposlední řadě i podobou a rozsahem svatyně v archaické době. Z výkladu se dále dozvídáme o úctě, jíž se v Řecku těšili vítězní atleti, ale i o kritice, jíž byli vystaveni. U. Sinn se též věnuje vzniku „olympijské myšlenky“ – její počátky spojuje s olympijskými hrami v roce 476 př. Kr., kdy si Řekové uvědomili, že před porážkou ve válce proti Peršanům je zachránilo jen to, že se dokázali spojit ke společné obraně. Spory mezi řeckými obcemi měl nadále řešit smírní soud volený „z kruhu kultovních úředníků“ (s. 40) Diovy svatyně v Olympii. Třebaže tato myšlenka v politické praxi záhy selhala, snahy o mírové urovnání konfliktů mezi řeckými státy byly i v následujících staletích spojeny právě s Olympií, jejíž prestiž v řeckém světě v 5. a 4. století př. Kr. ještě dále vzrostla.

To se projevilo i v bohaté stavební činnosti, na niž se autor soustřeďuje v následujících oddílech svého výkladu. Pojednává zejména o monumentálním Diově chrámu a jeho sochařské výzdobě, o slavné Feidiově soše trůnícího Dia ze zlata a slonoviny, ale také o oltářích různých božstev, netypickém divadle, které archeologové identifikovali s tzv. oltářním náměstím. Stranou pozornosti pochopitelně nezůstávají stavby, které sloužily sportovním soutěžím (stadion, hippodrom), přípravě atletů, jejich ubytování a hygieně. Další stavby byly určeny pro návštěvníky kultovních slavností, jiné zase využívala správa svatyně (buleuterion, prytaneion). V souvislosti s popisem jednotlivých staveb se čtenáři dostává poučení i o organizaci kultovních slavností na počest Diovu i o provozu svatyně v době mezi konáním her.

Závěrečné kapitoly nás přivádějí do Olympie helénistické a římské doby. V těchto obdobích zde byla postavena řada dalších budov, bylo vztyčeno

mnoho soch, z nichž některé měly oslavovat mocné vládce tehdejšího světa. Již Alexandr Makedonský zde oslavil svého otce stavbou kruhového chrámu, zvanou Filippeion. Své památníky zde měli i egyptští Ptolemaiovcí a svou přízeň svatyni projevoval i římský císař Nero. Mezi mecenáši olympijské svatyně vynikli svými dary (vodovod a kašna) bohatý Héródés Attikos a jeho manželka Regilla, která byla zvolena za tamní Démétrinu kněžku, i rodina Vettuleniů, jež podporovala rozvoj svatyně po více než dvě stiletí.

Vlastní výklad názorně doplňují ilustrace v textu (včetně plánek lokality) i v příloze na křídovém papíře. Na závěrečných stránkách čtenář najde přehlednou chronologii vývoje Olympie, stručnou informaci o průběhu archeologických výzkumů, anotovanou bibliografii (doplňenou o české práce k danému tématu a překlady antických autorů, z nichž je v knize citováno), popisky k obrázkům v příloze a rejstřík.

Kladně je třeba hodnotit práci překladatele Vlastimila Drbala, který text tlumočí čtivě a spolehlivě. Přesto se však do jeho práce vloudila drobná nedopatření, zejména nejednotné či chybné označování délek v řeckých jménech (kupř. *Nestor* místo *Nestór*), nesprávné skloňování (*Skilla* místo *Skillúntu*, *Polydama* místo *Polydamanta*) a další přehlédnutí (kupř. na s. 45 chybí v popisku k plánku určení Diova chrámu či na s. 88 je chybně datována Neronova cesta na východ do roku 99 místo 66). Bez ohledu na tyto připomínky je třeba překlady knihy U. Sinna přivítat, neboť přináší českému čtenáři relativně aktuální informace o stavu archeologického průzkumu olympijské svatyně a vhodně doplňuje starší české práce věnované danému tématu.

Jan Souček (Praha)

JAN BOUZEK, *Etruskové, jiní než všechny ostatní národy*.
Praha, Nakladatelství Karolinum 2003, 216 s., 119 obrázků,
74 fotografických tabulek.

Knihy Jana Bouzka po dlouhé době navázala na původní české tituly věnované problematice etruských dějin, umění a archeologie, např. od Bohumily Mouchové a Jana Buriana *Záhadní Etruskové* (Praha 1966), Jana Hejzlara *Etruskové a jejich výtvarná práce* (Brno 1969), a na řadu odborných statí Vladimíra Slunečka, věnovaných především etruskému jazyku. V poslední době vyšlo několik překladů zahraničních prací od historicky laděných až po obrazové publikace popisného a přehledového charakteru, jejichž kvalita (nejde vždy pouze o zdařilost překladu) je různá. V tomto ohledu tedy Bouzkova monografie po letech představuje původní práci, přinášející ve 12 kapitolách pohled na etruské dějiny, umění a archeologii. Autor v tomto

směru navázal na své starší publikace a studie, např. stať v *Objevech ve Středomoří* (Praha 1979), výstavní katalogy etruských originálů z českých sbírek a především na katalog výstavy *Svět Etrusků* z roku 1988.

V počáteční kapitole podává autor krátké shrnutí problematiky původu Etrusků, a přestože stále nelze formulovat přesnou odpověď, upozorňuje na široké spektrum vlivů podílejících se na formování etruské kultury a společnosti. Jedním z těchto základů se stala i kultura villanovská (11.-9. stol. př. Kr.), jíž je věnována pozornost na začátku 2. kapitoly zabývající se dějinami Etrurie. Tato kultura Itálie rané doby železné je dnes již oprávněně spojována s počátky Etrusků (např. sídlištní kontinuita). Na následujících stránkách je podán zevrubný přehled dějů od počátku měst, thalasoakracie a hospodářské nadvlády Etrurie v Itálii a západním Středomoří, popsán je i dostupný úpadek nadvlády, ztráty území, boje s Kelty a konečné porobení etruských měst Římem. Tato část knihy je pojata velmi hutně a předpokládá podrobnější historiografické a geografické znalosti čtenáře.

Následující stránky knihy přinášejí plastický obraz etruské Itálie – od společenského a sociálního složení obyvatelstva etruských měst až k postavení žen. Náležitou pozornost věnuje autor také obchodu, hospodářství – řemeslu a zpracování kovu. Čtenář získá představu také o každodenním životě (5. a 6. kapitola) a náboženství, které zásadním způsobem ovlivňovalo praktický život Etrusků (7. kapitola). Těžištěm práce je však 9. kapitola, věnovaná etruskému umění (celkově 109 stran). J. Bouzek sleduje vývoj etruského projevu od jeho počátků – od formování ve villanovském období, prosazování geometrických prvků a orientalizujících vlivů (konec 8. – třetí čtvrtina 7. století př. Kr.); toto období představuje první vrchol etruské kultury. Dokonalosti dosáhli Etruskové zejména v architektuře (především sakrální a funerální). Specifické pojetí Etruskové uplatnili také v sochařství, a to nejen v koroplastice, ale i v kamenných reliéfech či bronzích. Pro etruské umění je typické, že značná část jeho ukázek je známa především z funerálních kontextů; díky tomu lze velmi dobře studovat např. pojetí lidské figury na freskách hrodek, reliéfech sarkofágů a uren, ve scénách na malovaných vázách, případně bronzových zrcadlech, nalézáných převážně v hrobech.

V jedné ze závěrečných kapitol pak čtenář najde informace o etruských vlivech ve střední Evropě. Autor se v této kapitole zabývá také etruskými nálezy z našeho území, jimž se věnuje již řadu let. Závěrem lze říci, že recenzovaná publikace představuje fundovaný přehled o Etruscích, zasazený do širokého kontextu své doby, postihující vývoj etruského umění a hodnotící význam etruské společnosti.

Jiří Musil (Praha)

WERNER ECK, *Augustus a jeho doba*. Z němčiny přeložil VLAS-
TIMIL DRBAL. Praha, Vyšehrad 2004, 119 s.

Nakladatelství Vyšehrad vydalo první publikaci své nové ediční řady Velké postavy světových dějin, jíž chce vyjít vstříc zájmu veřejnosti o historii pojatou jako dílo konkrétních osobností, a nikoli neosobních dějinných sil (což je koncepce dějin, která v českém prostředí do poměrně nedávné doby převládala). Vydavatelé zvolili jako první publikaci v nové řadě knihu významného německého badatele W. Ecka, specialisty na dějiny římského císařství, rané dějiny církve a zvláště epigrafiku (Eck je spoluvydavatelem časopisu *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* – a v současné době přednáší na univerzitě v Kolíně nad Rýnem). Augustovské téma bylo již mnohokrát zpracováno – připomeňme alespoň dnes již klasickou práci R. Symeho (*The Roman Revolution*, Oxford 1939, a na ni navazující *Augustan Aristocracy*, Oxford 1986), jehož názory – jako jediného moderního badatele v augustovské problematice – Eck cituje (s. 18), či studii D. Shottera (*Augustus Caesar*, Oxford 1991) nebo J. Bleickeny (*Augustus. Eine Biographie*, Berlin 1998) nebo D. Kienasta (*Augustus. Princeps und Monarch*, Darmstadt 1999²). V českém prostředí dosud původní monografie o Augustovi chybí, přestože v každém přehledu věnovaném dějinám principátu zaujímá osobnost, státnické činy a reformy prvního principa podstatné místo (srov. např. J. Burian, *Římské impérium. Vrchol a proměny antické civilizace*, Praha 1994, s. 17-30).

W. Eck často usiluje o nový a objektivní pohled na osobnost prvního římského císaře. Nezastírá brutalitu Augustových činů i jeho nezřídká se projevuující úskočnost. Oproti tradici, táhnoucí se již od starověku, zdůrazňuje Eck navíc fakt, že se tyto negativní rysy Octavianova charakteru projevovaly po celou jeho politickou kariéru – tedy nikoli jen od vzniku triumvirátu až po porážku posledního nepřítele.

Kniha je uspořádána chronologicky na základě údajů o Augustově životě, autor analyzuje Octavianovy rodinné vazby a jejich význam pro kariéru budoucího císaře, jeho cestu k moci i kořeny nového státního systému, které nachází v lojalitě nové mocenské vrstvy, vzniklé na základě obrovského přerozdělení majetku po občanské válce mezi císařovy stoupence (v tom Eck následuje i názory R. Symeho). Eck také podotýká, že Augustus otevřel cestu do senátu občanům provincií a i díky němu „*se stal senát na konci 2. století shromážděním představitelů téměř všech částí říše*“ (s. 58).

I když celá jedna kapitola pojednává o přestavbě Říma a Augustově stavebním úsilí vytvořit důstojnou císařskou metropoli, překvapivě málo místa je věnováno zásadním změnám v umění a cílenému budování pozitivního obrazu Augusta v soudobé literatuře.

Eck si všímá významu nástupnické otázky, která Augusta provázela po celou dobu jeho vlády (zmiňuje např. pro Augusta důležitou budoucnost císařské rodiny – již tehdy vzniká pojem *domus Augusta*, jejíž osud začíná být

neoddělitelně spojován s osudem římského lidu, srov. s. 54), stejně jako toho, jak velkou roli hrála v Augustově politice myšlenka na vlastní smrt. Autor sice na mnoha místech ukazuje, že Augustus vědomě pracoval s římskými náboženskými tradicemi a využíval religiózního cítění občanů k prosazení svých ideologických záměrů, otázkou Augustova vědomého osobního podílu na formování císařského kultu se však Eck podle mne dostatečně nezabývá. Augustus je nepochybně tvůrcem důmyslného politicko-ideologicko-náboženského systému, z něhož čerpala císařská moc v době principátu svoji sílu a autoritu. Jakkoli počíná oficiální kultovní uctívání deifikovaného zesnulého panovníka až od Tiberiovy vlády, zbožná úcta k císaři, jinými slovy císařský kult, má své kořeny již v Augustových náboženských inovacích a reformách a tento fakt by měl být jistě zdůrazněn.

Přestože Eck nezastírá svůj kritický postoj k jednotlivci usilujícímu za každou cenu o samovládu, shoduje se s řadou ostatních autorů v pozitivním hodnocení vlastních Augustových politických činů a v tom, že obnovil pevnost a jednotu „*římského státu (res publica) v monarchické formě, kterou sám vynalezl, nově uspořádal provincie [...] a konečně zajistil mír pro velkou část říše*“ (s. 98).

V nakladatelství Vyšehrad vycházejí obvykle kvalitně přeložené a redakčně dobře připravené publikace. Toto tvrzení lze v plné míře vztáhnout i na právě recenzovanou knihu. Jistě na tom měl podíl i fakt, že překlad Vlastimila Drbala odborně přehlédl V. Marek. Ve srovnání s německým originálem obsahuje česká verze navíc i obrazovou přílohu, kterou sestavila a bohatým a zasvěceným komentářem opatřila I. Ondřejová. Knihu doplňuje několik mapek a pro čtenáře jistě užitečný rodokmen julsko-klaudijské dynastie a chronologický přehled Augustovy vlády. Českého čtenáře bude jistě zajímat opětovné vydání Augustových *Res Gestae* (s. 99-106) v překladu J. Novákové, který česky vyšel již před více než třiceti lety (v roce 1973, Antická próza, sv. 4).

Populární zaměření práce potvrzuje absence poznámkového aparátu, nechybí však kvalitní přehled cizojazyčné odborné literatury doplněný několika českými publikacemi, které augustovskou problematiku alespoň částečně zpracovávají, a souhrnný rejstřík (jmenný, místní a předmětový zároveň). Přestože čeští čtenáři dostali v nedávných letech do rukou několik knih, které medailon prvního římského císaře obsahují (např. překlady populárně orientovaných prací M. Granta), vydání z odborného hlediska kvalitní a přitom velice čtivě pojaté monografie o Augustovi je ze strany nakladatelství Vyšehrad výrazným nakladatelským počinem.

Magdalena Moravová (Praha)

PETER SCHÄFER, *Dějiny Židů v antice. Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. Přeložil ŠTĚPÁN ZBYTOVSKÝ. Praha, Vyšehrad 2003, 263 s.

V předmluvě uvádí autor řadu užitečných informací, které by čtenář neměl přehlédnout. Týkají se hlavně vymezení tématu. Svou knihu nekoncipuje jako striktně vědecké pojednání zahrnující všechny aspekty a oblasti života antických Židů. Ponechává stranou dějiny jejich kultury, jejich spisy z tzv. intertestamentálního období, a ryze náboženským otázkám se věnuje jen v nutné míře. Geograficky omezuje svůj výklad na území Palestiny a Sýrie; nepojednává tedy o centrech židovské diaspory v epoše antiky a raného středověku. Chronologický rámeček udává jasně podtitul díla. Jeho kniha je určena širšímu okruhu čtenářů, kteří se zajímají o židovství, zejména – jak říká – studentům teologie a judaistiky.

Autor se soustřeďuje na politické dějiny palestinských Židů, ale pod tímto pojmem chápe i sociální a hospodářské podmínky jejich života a jejich neustálý zápas o obranu a uchování náboženské identity. Výstižně poznamenává, že středem jeho zájmu jsou antičtí Židé jako subjekt i objekt dějin.

Kniha je rozdělena do deseti kapitol. První kapitola (*Alexandr Veliký a diadochové*) popisuje nejprve směr Alexandrova tažení v Sýrii a Palestině a pak podrobněji analyzuje různé protichůdné zprávy a tradice o tzv. samařském schizmatu – odtržení obyvatel Samaří od židovské náboženské obce a vybudování jejich vlastního chrámu na hoře Garizím. Na základě podání u Josepha Flavia a v rabínských textech uvádí autor také pololegendární vyprávění o Alexandrově návštěvě v Jeruzalémě a jeho setkání s veleknězem. Přijímá však domněnku, že mezi Alexandrem a Židy došlo ke kontaktu a že jim Alexandr poskytl právo žít „podle ustanovení otců“. V závěru stručně charakterizuje první fázi soupeření Ptolemaiovců a Seleukovců o Palestinu.

Další dvě kapitoly jsou věnovány dějinám Palestiny pod nadvládou těchto dynastií. Politický vývoj za Ptolemaiovců nastiňuje autor stručným vylíčením průběhu čtyř syrských válek, v nichž oba nástupnické státy bojovaly o ovládnutí Sýrie a Palestiny. Pozornost věnuje ptolemaiovské státní správě a hospodářským a sociálním poměrům, jmenovitě efektivnímu daňovému systému, který v důsledku hospodářského růstu přinášel králi velké zisky. Náležitě místo zde má vzestup židovské aristokratické rodiny Tobiadovců. Její představitelé zastávali nejvyšší úřady, kontrolovali vybírání daní a měli v Judsku silné mocenské postavení.

Období seleukovské nadvlády přineslo židovské komunitě v Palestině události dalekosáhlého významu. Autor hovoří nejprve o seleukovské státní správě a o ediktech upravujících hospodářské a politické postavení Židů v říši. Pak se již věnuje vnitropolitickým poměrům. Popisuje, jak došlo k otevřenému mocenskému střetu mezi velekněžskou dynastií Oniadovců a rodinou Tobiadovců a přistupuje k nejzávažnějšímu tématu této kapitoly – k „helénistické reformě“ za Antiocha IV., jeho náboženským ediktům

a k makabejskému povstání. Podrobně analyzuje spletité příčiny povstání a uvádí názory různých badatelů k otázce, zda popud ke krajní eskalaci vyšel od krále (V. Tcherikover, G. Bunge), či od jeruzalémských radikálních helénistů (E. Bickerman, M. Hengel). Další část je věnována průběhu makabejského povstání vedeného Matatjášem a jeho syny.

Tématem čtvrté kapitoly je hasmoneovská dynastie, která vzešla z makabejského rodu. Autor opět hovoří o některých otázkách státní správy a hospodářství. Zdůrazňuje, že mocenskou páteř státu tvořila žoldnéřská armáda, nástroj expanzivní politiky Hasmoneovců, a poukazuje na hlavní rys daňové soustavy. Pozornost zasluží oddíl o počátcích farizeů, kteří v následujících obdobích výrazně ovlivnili náboženský život Židů a vývoj judaismu.

Pátá kapitola líčí poutavě mocenský vzestup a průběh vlády Héróda Velikého. V autorově podání plasticky vystupuje nápadná rozporuplnost Héródovy osobnosti. Čtenář zde najde mnoho informací o veřejné a finanční správě, daňovém systému, úředním aparátu, soudnictví, hospodářském rozvoji i o Héródově impozantní stavební činnosti. V závěrečném hodnocení se Schäfer snaží objektivně posoudit jeho kladné i záporné stránky.

Šestá kapitola sleduje převážně složitý politický vývoj v této oblasti od Héródových nástupců až po první židovskou válku. Palestina s přilehlými oblastmi je již pevně ve sféře mocenského vlivu Říma. V roce 6 n. l. přechází Judsko pod římskou správu (římsští prokurátoři), což vede ke zhoršení politických i hospodářských poměrů. Autor poukazuje mj. na konflikty a napětí mezi římskou vrchností a Židy za Caligulovy vlády. Z Josepha Flavia (*Bell., Ant.*) čerpá zprávy o vzniku hnutí zélótů a o jejich politických a náboženských idálech. Kloní se k názoru, že hnutí zélótů vyšlo z řad farizeů a následně se radikalizovalo. Sleduje neustále se zostrující vnitropolitickou situaci v druhém období správy římských prokurátorů (46-66 n. l.) až k osudovému okamžiku, kdy Gessius Florus vztáhl ruku na chrámový poklad.

Velkou pozornost věnuje Schäfer na základě zpráv a svědectví Josepha Flavia průběhu první židovské války (7. kapitola). Snaží se především ukázat na hluboké rozpory mezi extrémními a umírněnými skupinami v židovských řadách, které nakonec vedly k rozdrobení povstání a občanské válce. Všimá si samozřejmě i rozporuplné role a osobnosti Josepha Flavia. Stojí za zmínku, že dobytí Masady klade do roku 74, nikoli tradičně do roku 73, kdy se Flavius Silva teprve stal místodržícím.

Tématem osmé kapitoly je období mezi válkami (74-132 n. l.) a drastické následky prvního židovského povstání proti Římu. Schäfer zdůrazňuje, že válka znamenala zásadní zlom v náboženském životě Židů – konec chrámového kultu, vznik duchovního centra a samosprávy v Javné, konstituování židovství na základě Zákona (tóry), jeho studia a aplikace a začátek formativního období rabínského judaismu. Dotýká se také důležité otázky definitivního ustavení starozákonního kánonu. Odmítá starší názor, že k němu

došlo již koncem 1. stol. n. l., a konstatuje, že spory o kanoničnost některých biblických knih trvaly až do Bar Kochbova povstání (132-135 n. l.).

Tuto druhou židovskou válku popisuje devátá kapitola. Výklad se soustřeďuje na politické, náboženské a sociální příčiny, na osobnost Bar Kochby a na některé sporné, stále otevřené otázky, např. zda povstanci dobyli Jeruzalém a na jaké území se povstání rozšířilo.

Dějinné osudy Židů v antice sleduje Schäferova práce dále až po dobytí Jeruzaléma Araby roku 638. Z dobového rámce politických a hospodářských poměrů za vlády římských a byzantských císařů vyvozuje proměny právního statutu Židů a charakteru jejich samosprávy (sanhedrin, patriarchát). Nové názory vyjadřuje v oddílu věnovaném vzniku a podstatě Mišny, souboru zákonných náboženských předpisů a základního dokumentu rabínského judaismu z konce 2. stol. n. l.

Jak již bylo uvedeno, autor vědomě ponechává stranou centra židovské diaspory v epoše antiky a raného středověku. Zde můžeme upozornit na knihu Stanislava Segerta *Starověké dějiny Židů* (Praha, Svoboda 1995; viz *Auriga* 38/39, 1996/1997, s. 102-105), jejíž dvě poslední kapitoly jsou věnovány židovské diaspoře.

I když Schäfer nepokládá svou práci za striktně vědecké pojednání, opatřil ji bohatým poznámkovým aparátem, úctyhodnou bibliografií, seznamem zkratk, rejstříkem osobních jmen a geografických názvů a chronologickými tabulkami. Čtenář by však jistě uvítal alespoň jednu mapku Palestiny a Sýrie. Nutno ještě dodat, že v poznámkách odkazuje autor takřka výhradně na prameny, nikoli na sekundární literaturu, která je uvedena k jednotlivým kapitolám v bibliografii. Zarážející však je, že chybí seznam použitých pramenů s jejich bibliografickými údaji; v poznámkách jsou uvedeny jen zkratky (např. *Bell., Vita, Ant.* apod.). Chybí seznam pramenů i v německém vydání? A s tím souvisí další závažná otázka. Z čeho jsou citovány české překlady ukázek z těchto pramenů? Jsou překládány z Schäferova německého textu? Odkud má překladatel např. text z *Války židovské* (4. kniha, § 153-157), uvedený na s. 123? Proč nepoužil český překlad z řeckého originálu (1. vyd. SNKLU 1965; 2. vyd. Svoboda 1990, 1992)?

Překlad Štěpána Zbytovského je čtivý a má vcelku velmi dobrou stylistickou úroveň. Rušivě však působí některé výrazy používané dnes v obecné mluvě. Např.: „[...] byla stavba chrámu odsouhlasena Alexandrem“ (s. 18); „Antipas se [...] nemohl rozhoupat [...]“ (s. 103); „Židovský kult Římané respektovali; např. povinnosti uctívat císaře coby boha byli Židé zproštěni“ (s. 108); „Podarilo se mu chytit vůdce zelótů [...]“ (s. 115); „Chtěli ozkoušet, jak moc je obyvatelstvo vyděšené“ (s. 123); „Eleazara [...] nechal Jan z Gischaly zabít [...]“ (správně: „dal zabít“; s. 125). V textu by se rozhodně lépe vyjímala slovesa „způsobit“ nebo „vyvolat“ místo „zapříčinit“. Místní jméno Machairús má 2. a 6. pád Machairuntu, nikoli Machairu (s. 106, 124).

Peter Schäfer podává ve své knize poutavý, dobře promyšlený a členěný výklad o takřka tisíciletém období dějin Židů na půdě Palestiny. Chce po-

stihnout vše podstatné v složitém historickém procesu, nezabíhá zbytečně do podrobností. Usiluje o objektivní přístup a hodnocení, upozorňuje na sporné otázky a opravuje některé názory a závěry, které byly v minulosti pokládány za jisté. Jeho knihu lze právem doporučit všem zájemcům o dějiny Židů v helénistické a římské epoše.

Jaroslav Oliverius (Praha)

JARMILA BEDNAŘIKOVÁ, *Stěhování národů*. Praha, Vyšehrad 2003, 416 s.

Navzdory boomu větších i menších nakladatelství a s ním spojené záplavě knižních titulů najdeme jen málo těch, které se systematicky a pečlivě věnují vydávání vědecky kvalitní, seriózní a přitom čtivé literatury o antice a s ní souvisejících historických epochách. Jednou z takových čestných výjimek je již léty prověřené nakladatelství Vyšehrad. Z výrazných a úspěšných titulů posledních let jen namátkou připomeňme *Náboženství antického Řecka* Radislava Hoška, *Mithra a mithraismus* Roberta Turcana, *Římany v Germánii* Reinharda Wolterse, *Augustus a jeho doba* Wernera Ecka či výtečné *Dějiny Židů v antice* Petera Schäfera. Prestižní Cenu nakladatelství Vyšehrad za minulý rok však po zásluze obdržela česká badatelka v oboru starověkých dějin Jarmila Bednaříková za rozsáhlou monografii *Stěhování národů*.

Vzhledem k naší geografické poloze je vcelku pochopitelné, že období stěhování národů se těší značné pozornosti především mezi archeology. Česká historiografie mu ovšem věnuje již podstatně méně pozornosti. Tuto mezeru originálním způsobem zaplňuje právě kniha Jarmily Bednaříkové. Autorka, působící na Masarykově univerzitě v Brně, ve své pedagogické činnosti i odborných badatelských zájmech spojuje svět řecko-římské antiky s dobou stěhování národů, která zásadním způsobem přispěla k jeho evoluci ve středověkou společnost. Třebaže se její zájem obrací především ke Germánům, s nemenší erudicí se věnuje i takovým etnikům, jako byli např. Hunové a Sarmaté. Výrazem jejího vytrvalého a hlubokého zájmu o tuto epochu nejsou jen specializované univerzitní semináře, dlouhá řada časopiseckých studií a dokonce i v letošním roce vydaný historický román *Podzimní čas mocné říše*, ale rovněž úvodem zmíněná kniha. Hloubka pohledu, věcná i formální pečlivost a důkladnost, tak charakteristická pro knižní produkci Vyšehradu, jsou i určujícími rysy této knihy. Jako by na širokém plátně v ní autorka líčí a promítá dramatické „stýkání a potýkání“ řecko-římské antiky se světem „barbarů“ od 3. stol. po Kr. až do století osmého, ovšem s občasnými zcela opodstatněnými exkurzy po proudu času i proti němu.

Po úvodní kapitole *Stav římské říše v pozdně antickém období*, v níž podává důkladnou politickou, ekonomickou i sociální analýzu období domínátu, následuje sice méně obsáhlá, ale neméně obsažná kapitola *Romanitas et Christianitas*, v níž si všímá vztahu idejí římské státnosti a křesťanství, které od počáteční konfrontace dospěly postupně až k vzájemné koexistenci, nejednou přecházející až ve ztotožnění. V následujících kapitolách se již na scéně objevují jednotlivé „barbarské“ kmeny, které se významně zapsaly do posledního dějství římských dějin i nastupující doby stěhování národů (Hunové, Vizigóti, Ostrogóti, Vandalové, Frankové, Anglové, Sasové, Burgundi, Duryňkové, Bavoři).

V těchto kapitolách si autorka všímá tří základních fenoménů – proměny kmenové společnosti ve feudální středověký stát, christianizace příslušných etnik a jejich vztahu k pozdní římské říši. Objevnost autorčina pohledu spočívá mimo jiné i v tom, že vedle obvyklé politické, sociální a ekonomické analýzy podhaluje i roušku mentálního světa příslušných etnik a sleduje, jak křesťanství proměnilo jejich duchovní postoje, aspirace a etické představy. Na jedné straně upozorňuje na jistou povrchnost ve vztahu ke křesťanství, které bylo nejednou přejato buď jen z pragmatických politických důvodů, nebo jako náboženství „silnějšího a úspěšnějšího boha“, na druhé straně její pozornosti neunikají ani projevy upřímné zbožnosti a hluboké etické proměny, jakož i obohacující úloha přichozích etnik ve vztahu k odkazu upadající západorímské říše. Autorka na několika místech zdůrazňuje fakt, který v podstatě můžeme číst mezi řádky celé její knihy, totiž že tzv. barbari byli spíše než pouhými ničiteli antického dědictví jeho dědici a pokračovatelé a nejednou je tvořivě rozvíjeli v novém sociálně-kulturním kontextu.

Zevrubná znalost pramenů jak archeologických, tak písemných (o čemž svědčí hojně citace), germánských mytologických a náboženských představ, křesťanské teologie, církevních reálií i nejnovější odborné historické a částečně také archeologické literatury (o čemž pro změnu svědčí imponující bibliografický přehled v závěru knihy) ve spojení s čtivým stylem prozrazujícím zkušenou autorku vytvářejí tak z knihy Jarmily Bednařkové skutečně zásadní publikaci v daném oboru, kterou s potěšením uvítá nejen odborník, ale i poučený laik. A díky pečlivé úpravě, bohatství mapek i černobílých a barevných příloh se kniha dostává ke čtenáři v podobě nejen názorné, ale i nanejvýš estetické.

A jako dobrou zprávu pro všechny zájemce o uvedenou problematiku závěrem uvedme, že pro příští rok připravuje nakladatelství Vyšehrad vydání knihy věnované stěhování národů na východě, na níž společně s Jarmilou Bednařkovou tentokrát pracuje celý autorský tým. Ta bude volně navazovat na zde recenzovanou knihu a analogickým způsobem se bude věnovat konfrontaci stěhujících se národů s byzantskou říší, a to včetně takových zlo-
mových událostí, jako byla např. arabská invaze na Předním východě a ve Sředomoří.

Lubor Kysučan (Olomouc)

Index numerorum. Ein Findbuch zum Corpus inscriptionum Latinarum zusammengestellt von ANDREAS FASSBENDER. Berlin – New York 2003, 2 svazky, XIV + 1144 s.

O založení projektu edice všech latinských nápisů z celého římského impéria se zasloužil významný německý badatel starověku Theodor Mommsen. Zcela výmluvně vyšel ke 150letému výročí založení tohoto projektu *Index numerorum*, jehož autorem je jeden ze spolupracovníků berlínského ústředí *Corpusu*, Andreas Fassbender. Tento index poskytuje všem uživatelům *Corpusu* přehled o tom, kde je ten který nápis znovu pojednáván nejen v rámci *CIL*, ale i mimo něj, v dílech, jež bytostně souvisejí s historií *CIL* (*Ephemeris epigraphica*, Büchelerovy *Carmina Latina epigraphica*, *Inscriptiones Christianae Urbis Romae*, Hübnerova *Exempla scripturae epigraphicae Latinae*, Hainzmannova a Schubertovy *Inscriptionum Lapidarium Latinarum provinciae Norici ... Indices* atd. – viz seznam na s. XI–XIII).

CIL dnes skýtá náhled do více než 200 000 nápisných textů; přemnohé z nich podléhají samozřejmě díky neutuchajícímu výzkumu nutným změnám a dodatkům. Už v době samotného vzniku jednotlivých svazků *CIL* byli autoři nuceni do téhož svazku přidávat *Addenda et corrigenda*, ba dokonce v některých svazcích najdeme i *Auctarium addendorum*. Tyto nové edice, dodatky a korektury (týkající se nejrůznějších aspektů textu i nosičů nápisů) byly v průběhu let kontinuálně znovu a znovu vřazovány do nově vydávaných svazků *Corpusu*, takže se samotné dílo stalo pro uživatele složitým, ba nepřehledným. Podle závažnosti změn a oprav dostával takový nápis buď nové číslo (coby nový nápis), nebo byl označen pouze jako dodatek ke svému číslu. Je pochopitelné, že některé nápisy se v rámci *CIL* vyskytují několikrát a některé dokonce i pod několika čísly. Je také nabíledni, že nejčastěji jsou „postíženy“ nápisy z města Říma, tedy ze svazku VI. Už v letech 1986 vyšla proto v řadě „Auctarium *CIL*“ konkordance k římským nápisům, kterou sestavila Ursula Lehmann: *Quibus locis inveniantur additamenta titulorum voluminis VI Corporis inscriptionum Latinarum* (r. 1989 znovu jako součást *CIL* VI, fasc. 7). Fassbender nabízí ve dvou svazcích konkordance ke všem nápisům zveřejněným ve všech sedmnácti svazcích *CIL*. Konkordance U. Lehmannové je Fassbenderovi základem pro svazek VI, jakož i konkordance ke sv. VIII zveřejněná pod titulem *Tabellae synopticae* K. Schubringem a jeho spolupracovníky.

Fassbenderovy svazky uvítají nejen epigrafici, ale i další badatelé v oblasti věd o antickém starověku, ba dokonce i badatelé o dobách pozdějších, pokud budou hledat kořeny, inspirace, recepce, vlivy, dědictví antiky. Budou-li se chtít opírat o antické latinské nápisné dokumenty, lehce s pomocí Fassbenderovy konkordance získají informace o posledním stavu bádání, korektur, všech dodatků, nových návrhů čtení, bibliografických odkazů a jakýchkoli zmínek o nápisu dříve publikovaném v *CIL*.

Jak bylo zmíněno výše, latinské nápisy jsou neustále předmětem bádání a neustále proto vznikají další a další *addenda et corrigenda*. Aby však uživatel mohl mít přístup k nejaktuálnějšímu stavu věcí, rozhodlo berlínské ústředí podávat nejnovější konkordance na svých internetových stránkách: <http://cil.bbaw.de>. O užitečnosti a prospěšnosti takového podniku nelze mluvit jinak než v kladných superlativech.

Jana Kepartová (Praha)

Sv. AUGUSTÍN, *O křesťanské náuce. O milosti a slobodnej vůli* [Bibliotheca Antiqua Christiana. Ediční rad Patrimonium, zv. 3]. Preložili, úvodnú štúdiu napísali, poznámky a registre spracovali M. ANDOKOVÁ a R. HORKA. Prešov, Vydavateľstvo Petra 2004, 244 s.

Projekt *Bibliotheca Antiqua Christiana* byl ve své ediční řadě *Patrimonium* obohacen o další svazek. Jeho cílem je přiblížit čtenáři tvorbu Aurelia Augustina, z jehož bohatého odkazu byly vybrány dva spisy – *De doctrina Christiana* a *De gratia et libero arbitrio*. Obě díla jsou charakteristická pro Augustina jakožto předního katolického teologa, který právě dosáhl svého vrcholného myšlenkového obratu. Z obecnějšího hlediska je příznačné, jakými problémy se Augustinus zabýval v době rozsáhlých kmenových přesunů v euroasijské oblasti a v situaci bezprostředního ohrožení římského impéria těmito migračními vlnami.

V prvním spise bylo Augustinovým záměrem zpracovat intelektuální a náboženský portrét křesťana, fundovaného znalce Písma, schopného porozumět všem jeho věcným (výrazovým) nuancím a hledajícího cestu, jak své poznatky odevzdat všem, pro něž je poznání bible rozhodujícím krokem k uvědomělému přijetí křesťanské víry; druhý Augustinův traktát uvádí čtenáře do složité diskuse, kterou v křesťanském světě svými názory vyvolal vzdělaný britský mnich Pelagius. Podle jeho přesvědčení má každý člověk na základě svého svobodného rozhodnutí, síly vůle a mravního (asketického) života možnost dosáhnout křesťanského ideálu a konečného spasení. Augustinus oproti tomu hájil nezbytnost působení boží milosti pro spásu každého věřícího a snažil se vymezit podíl svobodné lidské vůle, postavené do situace učinit dobré stejně jako špatné rozhodnutí. Tyto úvahy ho samozřejmě vedou k zamyšlení nad predestinací každého dobrého či zlého jedince a vracejí tak diskusi k výchozímu bodu – k určení charakteru boží milosti, predestinace a dosahu svobody lidské vůle.

V obou spisech se Augustinus jeví nejen jako zanícený stoupenec a obhájce názorů vyjádřených Písmem, ale i jako jejich detailní znalec, schopný jejich pohotově aplikace v rozvíjející se diskusi. Význačné místo v jeho ar-

gumentaci proti Pelagiovi hrají výroky apoštola Pavla, jehož cestu ku křesťanství spolu s jeho dalšími životními osudy považuje Augustinus zřejmě za působivý předobraz osobních problémů většiny křesťanů v předkonstantinovském období i ve vypjaté atmosféře pozdějších heretických sporů.

Augustinova znalost biblických textů, jeho detailní způsob argumentace, užívání speciální teologické terminologie, časté narážky na jevy, jež se ne zcela běžně vybavují dnešnímu čtenáři, i osobitá forma Augustinova vyjadřování činily překlad do slovenštiny komplikovanou a náročnou záležitostí. Svého úkolu se však překladatelé zhostili úspěšně a podařilo se jim tlumočit Augustinův text věrně a v mezích možnosti i čtivě zároveň. Srozumitelnosti překladu napomáhá i výstižně koncipovaný Augustinův životopis a věcný úvod, předeslaný oběma předloženým dílům. Vítanou pomoc pro čtenáře představuje i citlivé rozčlenění textu na menší logické úseky, které čtenáři usnadňují snazší proniknutí do Augustinovy myslitelské i spisovatelské osobnosti.

Jan Burian (Praha)

Život jurských otců. Z latinských originálů přeložili ONDŘEJ KOUPIL (předmluva, *Lupicinus*), JAN ZDICHYNEC (*Eugendus*) a ZDENĚK ŽALUD (*Romanus*, úryvek z Gregoria Turonského). [Benediktinské arcipopatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, sv. 8, *Pietas benedictina*]. Praha, Břevnov 2004, XXXVII + 68 s.

„Překladem »Života jurských otců« získává český čtenář další pramen osvětlující počátky mnišského hnutí v církvi.“ Tak začíná úvodní slovo recenzované knihy, jež vskutku přináší d a l š í pramen, který má dnes český čtenář k dispozici. Dlouho toho věděla česká kulturní obec o raném latinském mnišství málo, bylo zde snad jen nanejvýš více nebo méně poučené povědomí o svatém Benediktu a jeho klášteře na Mons Cassinus (zal. 529). Již celé století před ním ale vznikají mnišské pospolitosti v jurském pohoří, v jiných oblastech tehdejší Galie buduje svůj klášter sv. Martin, v Marseilli Johannes Cassianus, na Lérinských ostrovech zakládá řeholní pospolitosti Honoratus. Na přelomu 4. a 5. století se latinský křesťanský svět dozvídá o východním mnišství z překladu původně řeckého života sv. Antonína a z Jeronýmova hagiografického díla. S tím vším se již český čtenář v překladové produkci (nehledíme-li ke dvěma nedávno vyšlým, rovněž přeloženým monografiím) posledních let mohl seznámit: vyšel *Život sv. Martina*, jehož autorem je Sulpicius Severus (překlad P. Ryneše, Praha, Herrmann & synové 2003), předmluva M. C. Putny k tomuto textu podává podrobnou informaci o Martinově i o lérinském okruhu a vůbec o počátcích latinského mnišství, Hieronymovy texty přeložil pro nakladatelství Oikúmené (2002)

J. Šubrt, česky vyšel (V. Ventura, E. Mendelová, Refugium 1996) i Athanasiusův *Život sv. Antonína Poustevníka*. A tak je *Život jurských otců* pro českého čtenáře opravdu d a l š í m pramenem. Představuje trojjediný spisek, pocházející ze začátku 6. století patrně od jednoho autora, dnes neznámého, a obsahující život svatého opata Romana, život svatého opata Lupicina a život svatého opata Eugenda; publikaci tematicky dotváří odpovídající úryvek z *Liber vitae patrum* Řehoře Tourského.

Ondřej Koupil, Anselm Skřivánek a Aleš Vandrovec jsou autory úvodní studie *Život jurských otců: doba, dílo, souvislosti*. Jejich výklad zaujme mimo jiné pozorností, již věnují literárně estetické hodnotě překládaných textů, stránce, již měly minulé generace badatelů za nepodstatnou; děje se tak v kapitole *Literární kompozice a jazyk díla* (s. XXV-XXVII) a pak i v závěru předmluvy, kde čteme upozornění na „lásku, s jakou autor líčí horské scenérie, místa sice drsná a neúrodná, ale poskytující odloučení potřebné pro »andělský život«, a krásu pohledu na divokou zvěř“ (s. XXXIV). Zde bych radila k opatrnosti: místo z životopisu opata Romana, na něž se zde autoři odvolávají (§ 6-12), čtu raději tak, že anonym, raný mnišský hagiograf, popisuje praktické výhody zvoleného místa pro život mnišské komunity včetně práce s osivem a s motykou, přičemž jej lze i podezřívat, že přece jen uplatnil něco z antické rétorické manýry, totiž aspoň náznak líčení přírodních půvabů (*locus amoenus*: pramen ledové vody a zelená rozložitá jedle – obojí je snad půvabné, především však praktické a nakonec i dobře biblické, jak se můžeme přesvědčit v § 7 na s. 4); nadto je podle mého mínění sporné překládat na začátku § 12 „[Romanus] praeter caelestem intuitum nullo nisi ferarum ac raro venantium frueretur adspectu“ ~ „mimo vhléd do nebe se těšil jen pohledem na divokou zvěř a občas i na lovce“. Výraz *frui* je zde podle mého názoru chápán příliš pregnančně, nemyslím, že jde doslova o „potěšení“, a překládala bych spíše „kromě toho, že obracel svůj zrak k nebi, mohl snad vidat jen divokou zvěř a občas i lovce“. – Ještě k mému mínění, že se anonym zřejmě utekl k antické rétorice: školen v ní zjevně byl, jak prozrazuje např. na s. 21 (*Romanus*, § 59) parafráze známého školského požadavku, že řeč má být stavěna tak, „aby horlivý čtenář končil spíše s pocitem touhy po další četbě, než aby ochabl vinou naší rozvlácnosti“ (bezprostředně po tomto výroku ostatně následuje *locus modestiae*, na nějž se v komentáři náležitě upozorňuje).

V téže kapitole úvodní studie se v odstavci o jazyku dílka upozorňuje, že latina textů představuje pro dnešního překladatele po syntaktické i lexikální stránce tvrdý oříšek. Jako recenzentka s tím naprosto souhlasím a nezbyvá mi než konstatovat, že oříšek byl rozlousknut obratně, čistě a vpravdě profesionálně. Srovnala jsem téměř celý přeložený text s originálem a jen na málo místech bych dala – při stejném pochopení textu – přednost jinému českému ekvivalentu. Na svém odlišném názoru na smysl textu bych trvala snad jen ve třech případech. Za prvé s. 3, *Romanus*, § 4: „[Romanus, abba primus e tribus ac] primitus nuncupatus“ nikoli „[...] od počátku nazývaný

opat“, nýbrž „[...] první nositel tohoto titulu“. Za druhé s. 14, *Romanus*, § 38: „adponitur [...] mutatus priscinus apparatus“ nikoli „je podáván pokrm změněný na původní“, nýbrž „je podáván jiný pokrm, než bylo předtím obvyklé“, za třetí a zejména s. 28, *Lupicinus*, § 81: „divinitus nequam satellite [...] proturbato“ nikoli „ničemný Boží služebník [...] byl vyhnán“, nýbrž „ničemný služebník byl boží mocí vyhnán“. – Při hodnocení překladu však nad těmito a vůbec jakýmikoli kritickými postřehy jednoznačně převládá požitek z četby celku i jednotlivých zdařile a vtipně zvolených obrátů. Překladem a závěrečnou jednotící redakcí bylo s plným úspěchem dosaženo záměru (cituji z Vydavatelské poznámky v závěru knihy) „nepodat český překlad stylisticky plochý a reprodukovat jazykovou stylizaci originálu [...]“.

Knížka je vzorně *lege artis* zpracována: má veškerý nezbytný aparát – seznam a vysvětlení zkratk a krácených citací a odkazů, plně dostačující výkladové poznámky, dva rejstříky. Vydavatelská poznámka podává mimo jiné a především informaci o překladatelích jednotlivých textů a o výchozí kritické edici (*Vie des pères du Jura*, ed. F. Martine, Paris 1968, SC 142).

Pěči, s níž bylo dílko vybaveno, není možno neodměnit zmínkou o jeho půvabném vzezření: knížka je přitažlivě výtvarně upravena a bezvadně vysázena, zdobí ji milý ptačí motiv, a zejména ji Miroslav Koupil neodolatelně ilustroval.

Jana Nechutová (Brno)

MILENA BARTLOVÁ (ed.), *Pop history. O historické věrohodnosti románů, filmů, komiksů a počítačových her*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2003, 164 s.

Seznámení se s dějinami lidstva může probíhat v mnoha rovinách – v průběhu školní výuky, četbou odborné a populárně-naučné literatury, historické beletrie, komerční produkce či komiksů, sledováním filmů s historickými náměty a po roce 1989 i využíváním výukových CD-ROMů a počítačových her masově rozšířených i v českém prostředí.

Je zřejmé, že se širší veřejnost k historii dostává převážně jako konzument populární kultury, u níž nemusí být dosažení historické věrohodnosti prvotním cílem autorova snažení. Považuji proto ve shodě s tvůrci recenzované publikace za jeden z nejpřednějších úkolů historiků-vědců věnovat velkou pozornost této podobě historie a případně upozorňovat čtenáře, diváky i „hráče“ na adekvátnost, či naopak zkreslení některých informací.

Texty shromážděné v publikaci byly předneseny v rámci cyklu, který uspořádala Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy pro vyučující dějepisu. Tento projekt finančně podpořila Vzdělávací nadace Jana Husa, jež zaštitila i jeho knižní realizaci. Kromě úvodní-

ho slova editorky M. Bartlové obsahuje sborník celkem 13 příspěvků, z nichž se většina věnuje literárnímu a filmovému ztvárnění historických námětů, 2 komiksům a 1 počítačovým hrám.

Historická témata z antické minulosti lidstva (často z antické mytologie) patřila vždy k nejoblíbenějším námětům využívaným autory románů a filmovými scénáristy, jak dokazuje v případě literatury i české prostředí. Velká návštěvnost např. amerického velkofilmu *Trója*, v poslední době uvedené v našich kinech, svědčí o tom, že také historikové starověku a klasičtí filologové by neměli zůstat stát stranou těch badatelů, kteří se pokoušejí seriózní a čtenářsky přístupnou formou „recenzovat“ i jiná ztvárnění historie.

Je proto velmi potěšující, že se ve sborníku ocitly rovněž dva články věnované antice: Jana Keparťová, *Filmový Caligula aneb Kde business přemohl historii* (s. 109-120) a Magdaléna Jacková, *Malý velký Kelt* (s. 121-130). J. Keparťová, vyučující dějin antického starověku a latiny na Pedagogické fakultě UK, se zaměřila na filmové zpracování života římského císaře Caliguly, i když ho v několika zmínkách srovnává i s literární verzí, prezentovanou v díle *Claudius bůh* anglického klasického filologa Roberta Grave-se. Filmovou podobu Caliguly z roku 1979 a její další verze z let 1981, 1984 a 1986 označila za brak po všech stránkách, který „[...] v přehánění, poloprávdách a výmyslech předstihl své antické předchůdce“ (s. 119).

Velkou pozornost právě z tohoto důvodu věnovala rozboru primárních antických pramenů k osobnosti Caliguly, zdůraznila jejich tendenční zaměření a poukázala na příčiny jejich negativního stanoviska k němu. Zabývala se rovněž historickou věrohodností ateliérových dekorací. Rekonstrukce lodi zdobené lístkovým zlatem a soukromého Caligulova stadionu pokládá za věrohodné, upozorňuje však i na četné nepřesnosti. V závěru svého příspěvku se pak na základě jedné z úvodních scén filmu věnuje kontaktům císaře s orientálním světem a jeho vztahu k orientálním božstvům.

Světově známý komiks *Asterix*, jehož hlavní hrdinové si našli cestu i do srdcí českých čtenářů, se ocitl v centru zájmu M. Jackové z Divadelního ústavu. Prolínání světa komiksu a jeho vlastních zákonů s historickou realitou antického světa i moderními prvky a navíc s jazykovým prostředím té které země, do jejíhož jazyka je děj překládán, velmi zdařile popsala na základě příběhu situovaného do Egypta. Antické reálie se v něm projevují nejen v popisovaném prostředí, v oblečení, vzhledu apod., ale i ve složce jazykové a odpovídají většinou historicky doloženým údajům. Do takto pojetého starověkého světa proniká pomocí nadsázky a ironie realita moderní doby a země jazyka překladu.

Antická tematika se částečně objevuje i v příspěvcích Tomáše Mikesky *Staň se sám režisérem dějinných událostí: počítačové hry s historickou tematikou* (s. 141-149) a Antonína K. K. Kudláče a Mileny Bártlové *Dějiny ještě nikdy nebyly tak děsivé!* (s. 150-159). Jejich prostřednictvím jsem se ocitla v pro mě velmi málo známém světě počítačových her a netradičního pojetí historie. Seznámila jsem se velmi detailně s klady i negativy strate-

gické hry *Age of Empires (Věk říší)*, která představuje vývoj lidstva od pravěku přes starověk až k nejvíce propracovanému období středověku, i jejich dalších dodatků. Dozvěděla jsem se názvy dalších strategických her týkajících se období starověku (např. *Legion, Praetorians, Rome – Total War, Caesar, Pharao, Cleopatra*) a okamžitě jsem zatoužila si alespoň jednu zahrát, neboť zapojení „hráče do historického dění“ i já považuji za jeden z nejlepších prostředků aktivního způsobu přijímání informací.

Zajímavé vyprávění o britské sérii *Horrible Histories (Děsivé dějiny)*, v jejímž rámci vyšly i díly s názvem *Úžasní Řekové a Prohnili Římané*, mě upozornilo na zcela netradiční knížky o historii, podávající historické děje a události humornou formou, která může velmi vhodně doplnit přece jenom někdy trochu suchopárné učebnice.

Sborník tak splnil podle mého soudu dva základní cíle: nejen informovat o určitých úskalích prezentování historie v populární kultuře, ale také poukázat na některé jiné formy předávání historických znalostí, se kterými se v dnešní době seznamuje především mládež. Ve shodě s jeho autory se přikláním k názoru, že je třeba rozšířit nabídku prezentování historických znalostí, ale za předpokladu spolupráce jejich tvůrců s historiky-vědci.

Na závěr své recenze bych si pak ráda vypůjčila slova jednoho ze spoluautorů práce, Víta Vlnase, který při hodnocení *Tří mušketýrů* A. Dumase konstatoval, že: „*Tak jako každý historický román, představuje i tato kniha nezastupitelný zdroj poznání. Nikoliv ovšem poznání doby, o které pojednává, nýbrž doby, pro kterou byla psána*“ (s. 66).

Ivana Koucká (Olomouc)

IVANA KOUCKÁ (ed.), *Laudatio brevis. Sborník věnovaný doc. PhDr. Stanislavu Sedláčkovi*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2004, 210 s.

K nedožitým pětadesátým narozeninám svého dlouholetého přednášejícího doc. PhDr. Stanislava Sedláčka vydala Univerzita Palackého v Olomouci v roce 2004 sborník se skromným názvem *Laudatio brevis*. Sborník byl publikován péčí a za sponzorského příspěví Katedry historie Filozofické fakulty UP, jednoho z pracovníků, na nichž doc. Sedláček během své dlouhé profesionální dráhy působil. Úlohy editorky se ujala někdejší studentka doc. Sedláčka dr. Ivana Koucká.

Sborník je rozdělen na dvě samostatné části. První z nich je věnována samotnému doc. Sedláčkovi, vzpomínám jeho kolegů či přátel a dokumentům ilustrujícím jeho práci i osobnost. Oddíl otevírá stať *Doc. PhDr. Stanislav Sedláček – středoškolský učitel (1947-1959)* z pera další Sedláčkovy studentky dr. Karly Vymětalové, jež mapuje pro někoho možná méně zná-

mou etapu Sedláčkova života, totiž jeho působení v roli středoškolského učitele na reálném gymnasiu, později jedenáctiletce v podjesenickém Šternberku. Na úvodní článek tematicky navazuje příspěvek dr. Koucké *Pedagogická kariéra a působení doc. PhDr. Stanislava Sedláčka na Universitě Palackého v Olomouci v letech 1959-1995*, jenž se věnuje rozsáhlé činnosti doc. Sedláčka na Univerzitě Palackého i některým peripetiím, jimiž musel doc. Sedláček během své odborné kariéry projít. S tím úzce souvisí další příspěvek s názvem *Přednášková činnost doc. PhDr. Stanislava Sedláčka v seminární práci Kristýny Talašové*, který vznikl na základě seminární práce Mgr. Talašové, dnes již absolventky UP, jež pro potřeby sborníku upravila dr. Koucká. Následuje ukázka Sedláčkovy překladatelské činnosti (latinský text doktorské sponze Václava Havla u příležitosti jeho jmenování doktorem filozofie h. c. Palackého univerzity) a též výběrová bibliografie prací doc. Sedláčka i článků o něm. V dalších příspěvcích vzpomínají na doc. Sedláčka jeho přátelé a kolegové – prof. Miloš Trapl, prof. Zdeněk Jirásek a Adolf Opálka – a připojeny jsou též texty gratulací, jež doc. Sedláček od svých přátel obdržel k životním jubileím. První část sborníku uzavírají ukázky několika dokumentů, převážně korespondence, ze Sedláčkovy pozůstalosti.

„*Altera pars Laudationis*“ pak obsahuje deset příspěvků na různá témata, poněkud více z oborů, jimž se doc. Sedláček za svého života věnoval. Ve sborníku se sešly příspěvky badatelů z celé republiky, především z Olomouce, ale též z Opavy, Brna, Prahy a také jeden příspěvek slovenský, z Košic. Tuto část otevírá článek dr. Jany Engelbrechtové *Venantius Fortunatus – mnich, nebo trubadúr*, který se věnuje osobě pozdně latinského autora ze 6. století, současníka Řehoře z Tours, jenž při své cestě k hrobu sv. Martina prošel téměř celou Galii a jehož radostná a optimistická poezie je leckdy v příkrém kontrastu s popisem tehdejších poměrů v díle Řehořově. Prof. Radislav Hošek přispěl do sborníku krátkou osobní vzpomínkou na doc. Sedláčka a článkem *Poznámky k helénistické terminologii a její kontinuitě*, v němž se zamýšlí nad problémem helénizace neřeckých kmenů a národů, zejm. v Makedonii, kde se řecký vliv střetával s poměrně silným vlivem perským, a nad spornými otázkami v bádání o helénistickém Egyptě, jež by bylo možno osvětlit na základě kontinuity některých původně snad makedonských institucí. Ze Středomoří zpět do Šternberka, kde doc. Stanislav Sedláček prožil většinu svého života, přivede čtenáře stař Filipa Hradila, studenta historie na UP v Olomouci, *Slezské války a kult Panny Marie Pomocnice. Interpretace freskové výzdoby boční kaple konventního kostela šternberských augustiniánů*. Autor zde vysvětluje zasvěcení boční kaple nového augustiniánského kostela (vystavěn v letech 1775-1783) Panně Marii Pomocnici, ačkoli tatáž boční kaple původního kostela, který stával na místě nového, byla zasvěcena sv. Jeronýmovi. Na rozdíl od Fulneku, kde se kult Panny Marie Pomocnice rozmohl díky zázraku, se impulsem k jeho šíření ve Šternberku stal pobyt pruského vojska na Moravě během válečných událostí na počátku čtyřicátých let 18. století. Především však autor nově inter-

pretuje nástrojnou fresku této kaple, vyvrací pojetí prosazované po restauraci v letech 1978-1980 a vrací se k původnímu názoru, že jde o slavnost šternberských žen za odvrácení zla války a moru. Pádným argumentem je mu při tom znázornění vojenského tábora s postavami rakouských granátníků v uniformách z doby rakousko-pruské války o Slezsko, což je i jinak zjev na kostelní fresce unikátní. Článek doprovází pět fotografií ilustrujících celou situaci. V následujícím příspěvku informuje dr. Lubor Kysučan o zkušenostech s pořádáním soutěže pro středoškoláky *Latinitas ludus* a o výsledcích ankety, již pořadatelé mezi soutěžícími provedli. Doc. Elena Marečková se ve svém článku zamýšlí nad funkcí a využitím latinské koncovky *-orius* v anatomickém názvosloví, což je též jedna z oblastí, jimž se doc. Stanislav Sedláček za svého života věnoval. Nejobsáhlejší statí přispěl do sborníku Mgr. Tomáš Motlíček. Jeho článek *Třináct olomouckých let Julie Novákové* erudovaně a s bohatým využitím pramenného materiálu mapuje třináctileté působení významné české badatelky Julie Novákové v Olomouci a též nejzávažnější peripetie, jimiž kvůli častým změnám poválečných poměrů a nejisté situaci olomouckých vysokých škol musela J. Nováková projít, mj. její konflikt s pozdějším dlouholetým vedoucím katedry historie D. Krandžalovem či potíže se stálým tlakem na snižování hodinové dotace výuky starověkých dějin v padesátých letech. Dr. Karel Müller zveřejňuje ve svém příspěvku *Oslavná latinská báseň na nový znak olomouckého biskupství z roku 1588* dosud nepublikovaný text z kopiáře olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského, jeho překlad z pera doc. Sedláčka a též svůj historický komentář k celé události. Článkem *Augustinus a Angilbert* přispěla do sborníku prof. Jana Nechutová. Krátce zde pojednává o období karolinské renesance, o Augustinově díle *De doctrina christiana* a o dvou básních Angilberta ze Saint-Riquier, jež v jednom z karolinských kodexů celý Augustinův spis rámuje. Těžištěm příspěvku je latinský text obou básní a jejich český překlad, který prof. Nechutová pořídila. Následující příspěvek dr. Barbary Pokorné *K systému lexikálních výrazových prostředků modality v latině ve srovnání s moderními jazyky* je ryze lingvistické povahy a zkoumá možnosti vyjádření modality v latině, zabývá se latinskými způsobovými slovesy a přináší též přehled četnosti jednotlivých způsobů u vybraných autorů. Posledním v řadě statí je článek *O příponě -ivus v medicínské terminologii* od doc. Františka Šimona a celý sborník uzavírá přehled příspěvatelů v abecedním pořadí.

I přes svůj skromný název je *Laudatio brevis* důstojnou a hezkou vzpomínkou na významného českého badatele a vysokoškolského učitele, který svým působením ovlivnil několik generací studentů a mnohým z nich se stal též dobrým přítelem. Autoři sborníku dostali svému záměru se ctí. Úroveň převážně většiny příspěvků je vysoká, jejich nabídka je zároveň pestrá a zasahuje do širokého spektra oborů, jimž se doc. Sedláček věnoval. Troufám si tvrdit, že z takové pocty by měl Stanislav Sedláček jistě radost.

Robert Skopek (Praha)

FRANTIŠEK ŠIMON (ed.), *10 rokov Slovenskej republiky – 10 rokov klasických štúdií. Zborník príspevkov z konferencie, ktorá sa konala na Katedre románskej a klasickej filológie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove dňa 26. septembra 2003*. Košice, Press-Print 2004, 80 s.

Desáté výročí existence Slovenskej republiky sa pro pracovníky v oboru klasických štúdií stalo podnetom k rekapitulácii minulého vývoje a dosiahnutých výsledkov. Cieľom konferencie, usporiadanej roku 2003 na Prešovskej univerzite a venovanej tématice, bola prirodzene i perspektíva ďalšieho vývoje, bez zastírání ťažkostí, ktoré bolo a je potreba prekonať.

V tomto duchu prednesl vstupný referát D. Škoviera (s. 3-14). Rozvoj klasických štúdií na Slovensku je tradične spjat s Filozofickou fakultou Komenského univerzity v Bratislave, zejména s pôsobením † prof. M. Okála a v súčasnosti s nemenej úspešnou činnosťou jeho žáků a ďalších nasledovníků. Vedľa Bratislavy sa klasickej štúdiá rozvíjajú i v jiných slovenských univerzitných mestech, zvlášt v Prešove a Trnave; dosiahnuté výsledky jsou patrné nejen v bilanci jednotlivých pracovníků, ale i v průběžné přípravě pedagogického a vědeckého dorostu. Úctyhodných rozměrů nabyła popularizace antiky prostřednictvím relací bratislavského rozhlasu. Nedílnou složkou práce klasických filologů je i rozvíjení kontaktů se zahraničím, k němuž patří zvlášt Vídeň a v současné době i Česká republika.

Nepochybně i z tohoto hlediska byla na čestném místě sborníku zařazena podrobná zpráva o rozsáhlých a úspěšných aktivitách Ústavu klasických štúdií na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně v oblasti vědeckovýzkumné i pedagogické práce (A. Bartoněk – D. Bartoňková, s. 15-21). Pozornost věnovaná brněnské filozofické fakultě je obrazem skutečnosti, že právě zde se často dostávalo a stále dostává mnoha slovenským zájemcům o klasickej filologii a příbuzné disciplíny kvalifikované studijní průpravu a vědeckého školení.

V příspěvcích dalších účastníků konferencie se pozornost zaměřila jednak na charakteristiku činností jednotlivých univerzitních pracovišť, jednak na vývoj a výsledky speciálních oborů v rámci věd o antickém starověku v celoslovenském měřítku.

V návaznosti na úvodní referát umožňují tyto přehledy konkrétní představu o stavu a současné orientaci klasicofilologických štúdií na Slovensku. V tomto kontextu nastiňuje J. Balegová vývoj klasickej filologie (s. 70-74), L. Buzássyová podává fundovaný přehled o uplatňování lingvistické metody ve sféře klasickej jazyků na pracovištích Filozofické fakulty Komenského univerzity (s. 40-48), E. Juríková se zabývá současným stavem překladů a edic slovenských novolatinských textů (s. 51-58) a M. Bujalková hodnotí badatelský přínos pracovníků zajišťujících výuku latiny na lékařské a farmaceutické fakultě v Bratislave. Z pouhého letmého pohledu je patrné, že jejich odborná činnost výrazně přerůstá rámec jejich pracovišť

(s. 59-69; srov. i výklad A. Ostertagové o výuce mimooborové latiny organizované katedrou jazyků na filozofické fakultě v Bratislave, s. 49-50).

Referáty věnované speciálním disciplinám se zaměřují na dějiny antiky (P. Valachovič, s. 22-26), antickou filozofií a její moderní interpretaci (Vl. Suvák, s. 32-39; E. Urbancová, s. 75-79) a v neposlední řadě na právní romanistiku, která našla nová badatelsko-pedagogická centra v Trnave a Košicích (Vl. Vrana, s. 27-31).

Konferencie dala příležitost A. Lukačínovi, aby její účastníky seznámil s několika poznámkami k tehdy právě připravované publikaci A. Lukačín – E. Szattler, *Etruskovia známi i neznámi*, Košice 2003 (s. 66-69).

Všechny konferenční příspěvky se vyznačují svědomitým zpracováním vyčtené látky a jsou cenné zvlášt svým systematickým zřetelem k bibliografickým údajům, jež prozrazují nejen vědeckou specializaci svých autorů, ale i jejich podíl na celoslovenském výzkumu. Již v tomto pohledu vyniká přínos D. Škoviery, F. Šimona, L. Buzássyové a řady jednotlivců, zaměřených na studium slovenského humanismu.

Ze sledovaného sborníku přesvědčivě vyplývá, že těžištěm výzkumu antiky na Slovensku jsou jednotlivá univerzitní pracoviště. Přihlédneme-li k průběžně vysokým pedagogickým úvazkům jejich členů i k jejich povinnosti plnit časově náročné administrativní úkoly, jsou dosahované badatelské výsledky obdivuhodné a vytvářejí základ dalšího úspěšného vývoje.

Jan Burian (Praha)

Marginalia historica VII. Praha, Pedagogická fakulta UK 2003, 304 s.

Šedmý svazek *Sborníku prací Katedry dějin a didaktiky dějepisu UK – Pedagogické fakulty v Praze* nabízí čtenáři v chronologickém sledu práce jejich studentů a pedagogů i hostujících přispěvatelů, které svým časovým rozpětím sahají od Augustova principátu až po počátek 20. století. Studie týkající se povětšinou českých dějin jsou psány autory známými široké historické obci (Petr Čornej, *Vlast, národ a cizinci v pozdně středověkých Čechách*; Martin Šandera, *Hynce Práček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů*) i interními doktorandy katedry (Robert Skopek, Jiří Havlík, Václav Froněk). Profil sborníku pak dotvářejí témata vycházející z diplomových prací (Václava Kofránková, Milan Ducháček).

Pro nás je zajímavý zejména příspěvek Roberta Skopka *Pompejská kněžka Eumachia a její stavební činnost* (7-49), který se zaměřuje na bližší osvětlení osudů jedné z mála postav závěrečného období historie Pompejí, o nichž se nám dochovaly záznamy. Na základě rozboru pramenů epigrafického a archeologického charakteru i odborné literatury se snaží upřesnit alespoň

některé nejasnosti vztahující se k postavě kněžky Eumachie a také k její stavební činnosti.

Osoba samotné kněžky, příslušnice *gens Eumachia*, která zřejmě patřila na počátku principátu k elitě Kampánie či přinejmenším města Pompejí, její nepřilíš jasná náboženská hodnota (*sacerdos publica*) i privátní vazby na další významné *gentes* města nabízejí vzhledem ke sporadicky zachovanému pramennému materiálu mnohé hypotézy, kterými se autor i v polemice s dalšími, v zahraničí opublikovanými názory zabývá velmi podrobně.

Domnívá se, že Eumachie jako členka městské aristokracie zaujala nejvyšší ženskou funkci v Pompejích – funkci *sacerdos publica* (veřejná kněžka) – především na základě pozice svého rodu i značného majetku, jímž disponovala. Pokouší se také objasnit otázku, komu tato kněžka bez udání kultu sloužila, jaké bylo její postavení vůči ostatním pompejským kněžkám a proč – ve srovnání s další *sacerdos publica*, Mammií – nebyla se svolením decumvirů pohřbena za městské peníze (*pecunia publica*) na městském pozemku (*loco publico*).

Nezodpovězené problémy skrývá i její hrobka, odlišující se netypickým exedrovým tvarem i svou velikostí od ostatních náhrobních monumentů nejen v Pompejích. Přes svou „výlučnost“ však byla postavena u Nucerijské brány, na nekropoli „druhé kategorie“. R. Skopek detailně rozebírá architektonické pojetí hrobky, včetně analogií – ať již „praktických“, či ideologických, které ukazují na inspiraci v architektuře Augustova Říma. Upozorňuje na nález 13 herem v cello hrobky, jež částečně dokumentují nám dosud nejasný převod hrobky na další pompejský rod – *gens Allei*.

Jméno veřejné kněžky Eumachie je spojováno i s jednou z dominant pompejského *Forum civile* – s tzv. Eumachiinou budovou. Ani u ní nepanuje jednota v dataci doby vzniku. Autor článku se přiklání k období mezi lety 7 př. n. l. – 2 n. l. a své tvrzení opírá o odkazy na paralely v architektuře stavby i její dedikaci augustovským božstvům s přímým odkazem na principovu rodinu, které by ukazovaly na záměr kněžky posílit císařský kult v Pompejích, popřípadě vhodnou formou podpořit *cursus honorum* svého syna M. Numistria Fronta. Toto příbuzenské spojení je ale značně polemické. Budova, stojící na nejfrekventovanějším veřejném prostranství města, byla dozajista určena co nejširšímu okruhu občanů, a přes názor, že byla postavena jako cechovní dům pro *collegium fullonum*, její pravděpodobné využití mělo asi širší charakter. Autor studie vidí v budově veřejný prostor zasvěcený císařskému kultu.

Osudy kněžky Eumachie slouží R. Skopkovi jako prostředek, možnost osvětlit blíže občanský život Pompejí v posledních desetiletích před jejich zánikem. A přestože význam této ženy spočívá především v tom, že shodou náhod se nám zachovaly zprávy o ní pojednávající, otázky, které si odborníci v souvislosti s jejím životem i činností kladou, mohou být dobrým vodítkem k hlubšímu poznání hospodářských i společenských dějin města.

Karla Vymětalová (Opava)

ZPRÁVA O ČINNOSTI JKF V ROCE 2004

Výbor JKF se scházel ve stejném složení jako v loňském roce podle potřeby tak, aby řešil všechny problémy a organizační záležitosti, které se naskytly. Dne 29. ledna 2004 se konala valná hromada, na jejímž zasedání byly schváleny nové stanovy JKF. V dubnu 2004 oslavila významné životní jubileum dlouholetá členka výboru JKF prof. PhDr. Růžena Dostálová, CSc., které přejeme vše nejlepší do dalších let a děkujeme jí za obětavou práci pro JKF.

Členská základna

V roce 2004 se zásadně neproměnila. Ke dni 31. 12. 2004 měla JKF 322 členů.

Přednášková činnost

JKF pořádala i v roce 2004 pravidelné přednášky pouze v antické sekci. Uskutečněno bylo celkem sedm přednášek, z nichž jedna (leden 2004) byla jako již v předešlých letech věnována problémům výuky klasických jazyků.

Přednášky antické sekce v roce 2004:

29. 1. Mgr. Štěpánka Brožová, *Perspektiva výuky latiny na gymnáziích (beseda)*
26. 2. PhDr. Tomáš Alušík, *Fortifikace na mínójské Krétě aneb „Pax Minoica“?*
25. 3. Ing. Aleš Havlíček, Ph.D., *Dialogická stránka Platónova díla*
29. 4. Prof. PhDr. Růžena Dostálová, CSc., *Nejmilostivější pane sultáne, nemohl bych si od Vás odnést nějakou starou řeckou knihu?*
27. 5. Mgr. Jana Maříková, *Příběh Pražského hradu – aktivity Archeologického ústavu na Pražském hradě*
21. 10. PhDr. Stanislav Doležal, Ph.D., *Role Gótů v římsko-germánských interakcích v pozdní antice*
25. 11. Prof. PhDr. Jan Bažant, CSc., *Renesanční vila jako politický manifest*

Publikační činnost

Koncem roku 2004 vyšel další ročník Zpráv JKF – Auriga 46, 2004. Redakční rada časopisu také pracovala na přípravě dalšího svazku časopisu Auriga 47, 2005, který bude dán do tisku v lednu 2005 a vyjde pravděpodobně na podzim roku 2005. Další svazek *Bibliografie klasických studií* vyjde v průběhu roku 2005.

31. 12. 2004

Magdalena Moravová (Praha), tajemnice společnosti